

ศึกษาวิเคราะห์สาเหตุการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะ
AN ANALYTICAL STUDY OF THE REASONS FOR RENUNCIATION OF
PRINCE SIDDHATTHA

Received : November 20, 2018

Revised : December 13, 2018

Accepted : December 30, 2018

วิไล สุริยาแสงเพชร

Wilai Suriyasangpetch DDS

พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร

Phramaha Somboon Uddhikaro

อรชร ไกรจักร

Orachorn Krichackea

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาเรื่องการบวชในยุคพุทธกาลจากคัมภีร์พระพุทธานุสาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาทัศนะว่าด้วยสาเหตุการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะจากการตีความของนักวิชาการและเอกสารที่เกี่ยวข้อง 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์สาเหตุการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะ งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา 10 รูป/คน ผลการวิจัย พบว่า นักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาแสดงทัศนะเรื่องเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกผนวช แตกต่างกัน 2 สาเหตุหลัก คือ 1) ต้องการแสวงหาหนทางพ้นทุกข์และ 2) เกิดจากแรงผลักดันทางการเมืองของสภาศากยวงศ์ จากการวิเคราะห์พระไตรปิฎก อรรถกถา ทัศนะของปราชญ์ในทางพระพุทธศาสนา ความเป็นมนุษย์ในการแสวงหาทางพ้นทุกข์ และค่านิยมการบวช พบว่า สาเหตุหลักของการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะที่น่าจะเป็นไปได้คือ การบำเพ็ญบารมีเพื่อเป็นพระพุทธเจ้าในอดีตชาติ ต้องการแสวงหาหนทางพ้นทุกข์หลังจากเห็นทวทูตทั้ง 4 การมองเห็นความไม่จีรังยั่งยืนในกามสุข และค่านิยมการบวชเพื่อแสวงหาโมกษะของชาวชมพูทวีปในยุคพุทธกาล

คำสำคัญ: ผนวช, มหาภิเนษกรรม, สิทธัตถะ

Abstract

This thesis has three objectives: 1) to study the ordination of the Buddha's period in Theravada Buddhist scriptures, 2) to study the scholars' interpretative views concerning Prince Siddhattha's giving up the world and related academic works, and 3) to analyze the Prince Siddhattha's causes of giving up the world. This is a qualitative research done by mixed methods, documentary research and in-depth interview of 10 Buddhist scholars. In this research, the content analysis was used to collect by the research.

The research found that many Buddhist scholars gave two contrastive viewpoints: 1) the Prince Siddhattha would like to find out the way leading to the cessation of suffering, on the other hand, due to his political pressure in the Sākaya parliament, according to the analysis of Tipitaka, commentaries and Buddhist scholars's viewpoints, human beings' real need in search for the end of suffering and value of ordination, it clearly showed that the cultivation of perfections leading to become the Buddha in the past life whereby the cessation of suffering could be made as the Prince Siddhattha's chief caused giving up the world including the four passing sights, the insight of vicissitude in sensual pleasure and value in search of Moksha in the Buddha's period.

Keywords: Ordination, Renunciation, Siddhattha

1. บทนำ

บรรดานักวิชาการในแต่ละยุคสมัยหลังพุทธกาลเป็นต้นมา มีการตีความพระสูตรในพระไตรปิฎก แสดงทัศนะเรื่องราวของสาเหตุการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะแตกต่างกัน อรรถกถาจารย์อธิบายว่า พระองค์ทรงเสด็จออกจากพระนครกรุงกบิลพัสดุ์เวลากลางคืนโดยล่ำพราง มีเพียงนายฉันทะผู้ติดตามและม้ากัณฐกะเท่านั้น แต่ในพระไตรปิฎก มัชฌิมนิกาย (ที.สี.9/332/128) มี “ข้อความสำคัญ” ที่กล่าวถึงการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะ ดังนี้ “ภิกษุทั้งหลาย ในกาลต่อมา เรายังหนุ่มแน่น แข็งแรง มีพระเกศาดำสนิท อยู่ในปฐมวัย เมื่อพระราชมารดาและพระราชบิดาไม่ปรารณาจะให้นวชน มีพระพักตร์นองด้วยน้ำพระเนตรทรงกันแสงอยู่ จึงโกนผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากาสาหวัดสรเสด็จออกจากพระราชวังไปผนวชเป็นบรรพชิต” ทำให้นักวิชาการได้แสดงทัศนะที่แตกต่างจากอรรถกถาจารย์ คือ เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกผนวชต่อหน้าพระบิดา พระมารดา ในช่วงเวลากลางวัน มีสาเหตุจากแรงผลักดันทางการเมือง เรื่อง “ศึกชิงน้ำ” หรืออาจเป็น “แผนการกู้อิสรภาพของเจ้าชายสิทธัตถะ” เพราะความทรงจำในศักดิ์ศรีของชาวมองโกล

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส แสดงทัศนะเรื่องสาเหตุการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะในหนังสือชื่อ พุทธประวัติ เล่มที่ 1 ทรงตั้งข้อสงสัยอีกทั้งยังไม่แน่ใจว่าเจ้าชายสิทธัตถะออกผนวชหรือออกมหาภิเนษกรรมในช่วงเวลาใด ทั้งยังได้วิจารณ์ความไม่สมเหตุสมผลในเชิงตรรกะของข้อความบางแห่งในพุทธประวัติด้วย เหตุการณ์วันที่เสด็จออกผนวช มีเนื้อหาในคัมภีร์อรรถกถาบอกว่าทรงเสด็จหนีออกผนวชตอนกลางคืน ส่วนเนื้อหาในพระไตรปิฎก มัชฌิมนิกายบอกว่าเสด็จออกซึ่งหน้าในขณะมารดาบิดานำตานองหน้าอยู่ (จันงค์ ทองประเสริฐ, 2547 :13) เรื่องราวที่ว่าเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกบวชด้วยเหตุผลทางการเมือง มีผู้ที่ตั้งข้อสังเกตในเรื่องนี้หลายท่าน ดังนี้ ดร.บี.อาร์.อัมเบดการ์ (Dr.B.R. Ambedkar) ในหนังสือชื่อ พระพุทธเจ้ากับคำสอนของพระองค์ (The Buddha and His Dhamma) (B.R. Ambedkar 1957:39) และ ศาสตราจารย์พิเศษเสฐียร พันธงรังษี ได้แสดงทัศนะไว้ในหนังสือพุทธประวัติมหายาน (พุทธประวัติฉบับค้นพบใหม่) นอกจากนี้ ศาสตราจารย์เสฐียรพงษ์ วรรณปก ได้แสดงทัศนะว่า “เจ้าชายสิทธัตถะ มิได้เสด็จหนีออกบวชเวลากลางคืน ทรงเสด็จออกบวชเพราะแรงผลักดันทางการเมือง” ในมติชน (เสฐียรพงษ์ วรรณปก : ออนไลน์)

การตีความพระพุทธรูปประวัติที่แตกต่างกันไป ทำให้ผู้สนใจใน “พระพุทธรูปประวัติ” เกิดการสับสนในการทำความเข้าใจเรื่อง สาเหตุการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะ ที่มีหลักฐานอยู่ในพระไตรปิฎก ซึ่งนักวิชาการยอมรับว่าเป็นข้อมูลปฐมภูมิหรือเป็นข้อมูลที่น่าเชื่อถือมากที่สุด อาจกลายเป็นเรื่องที่ไม่น่าสนใจ หากข้อตัดสินไม่ได้ จน “พระพุทธรูปประวัติ” ด้อยคุณค่าที่จะสืบทอดให้เยาวชนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อไปในอนาคตได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่องสาเหตุการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะ เพื่อทรงคุณค่าพุทธประวัติของพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าให้ยาวนานสืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาเรื่องการบวชในยุคพุทธกาลจากคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
- 2.2 เพื่อศึกษาทัศนคติว่าด้วยสาเหตุการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะ จากการตีความของนักวิชาการ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง
- 2.3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์สาเหตุการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะ

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาพุทธประวัติจากพระสูตร หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเป็นพระพุทธเจ้า การตีความ สาเหตุและช่วงเวลาการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

3.2 ขอบเขตด้านเอกสาร

ผู้วิจัยจะศึกษาจากเอกสาร ดังนี้ คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท คือพระไตรปิฎก อรรถกถา และ ศึกษาพุทธประวัติ จากตำรา หนังสือ บทความ เอกสารที่เกี่ยวข้อง

4. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) มีลำดับขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

4.1) ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พร้อมทั้งอรรถกถา จากเอกสารตำราทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ข้อมูล บทความ เอกสารที่เกี่ยวข้องที่ปรากฏอยู่ในวารสาร หนังสือและสื่อออนไลน์ในอินเทอร์เน็ต

4.2) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ทำการวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis) ตีความ (Interpretation) ตามแนวหลักการ ข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ โดยวิเคราะห์ความสัมพันธ์ แล้วนำมาเปรียบเทียบ (Comparative) ความสอดคล้อง สนับสนุนหรือแตกต่างกัน

4.3) สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) นักวิชาการทางพระพุทธศาสนาจำนวน 10 ท่าน ประกอบด้วยรายนาม ดังนี้ 1. พระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี สุรเตโช) ราชบัณฑิต 2. พระเทพปฏิภาณวาที (สุนทร ญาณสุนทร) 3. พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร. (สมจินต์ สมมาปัญญา) 4. พระเมธาวิเชียร, ผศ.ดร. (สุเทพ ปลิวโก) 5. พระมหาบุรณะ ชาติเมธ, ดร. 6. พระมหาพงศ์ศักดิ์ ฐานิโย, ดร. 7. ศาสตราจารย์พิเศษ จำนงค์ ทองประเสริฐ ราชบัณฑิต 8. ศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรหมทา 9. ศาสตราจารย์ ดร.วัชร งามจิตรเจริญ 10. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร้อยโท ดร.บรรจบ บรรณรุจิ

4.4) นำแนวคิด ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิทางพระพุทธศาสนา มาประมวลผลร่วมกับเอกสารข้อมูลทั้งหมด สรุปผลการวิเคราะห์อย่างสมบูรณ์

5. ผลการวิจัย

5.1 การศึกษาจากการค้นคว้า การบำเพ็ญบารมีเพื่อเป็นพระพุทธเจ้าของผู้ที่ปรารถนาเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เทวทูตทั้ง 4 ที่น้อมนำจิตใจให้ผู้ปรารถนาเป็นพระพุทธเจ้าทั้งในอดีตและปัจจุบัน รวมทั้งค่านิยมการบวชในยุคพุทธกาลในยุคพุทธกาล พบว่า ชาวชมพูทวีปมีค่านิยมทางสังคมในการสละเรือนออกบวชเพื่อแสวงหาความจริงสูงสุดหรือปรมาตมน์ บรรลุโมกษะ

5.2 ทศนะว่าด้วยสาเหตุที่ทำให้เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกผนวชของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด 2 สาเหตุหลัก คือ 1) ต้องการแสวงหาหนทางพ้นทุกข์ และ 2) จากแรงผลักดันทางการเมืองภายในศากยวงศ์ จากเรื่อง “ศึกชิงน้ำ” ที่แพ้วทนต์ในศากยวงศ์ จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ทศนะว่าด้วยช่วงเวลาที่ทำให้เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกผนวชนั้น พระอาจารย์ผู้รจนาบาลีและอรรถกถา แสดงนัยแตกต่างกัน 2 ประการคือ 1) พระอาจารย์ผู้รจนาบาลีมีชัยนิกาย เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกผนวชตอนกลางวัน ไม่ได้เสด็จหนีออกผนวช แต่เสด็จออกผนวชซึ่งหน้าในขณะที่ พระราชบิดาและพระประยูรญาติ ไม่ยอม และเศร้าโศกเสียใจ 2) พระอาจารย์ผู้รจนาอรรถกถา แสดงความตามนัย มหาปทานสูตร เสด็จหนีออกในกลางคืน ทรงม้ากัณฐกะ มีนายฉันทะตามเสด็จ ถึงฝั่งแม่น้ำอนโนมา แล้วทรงตัดพระเมาลีด้วยพระขรรค์ อธิษฐานเพศบรรพชิต ณ ที่นั้น จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา 10 ท่าน พบว่า 9 ท่าน ได้แสดงทศนะในเรื่องนี้ว่า สาเหตุหลักของการเสด็จออกผนวช คือการบำเพ็ญบารมีในอดีตชาติอันยาวนานของเจ้าชายสิทธัตถะได้เต็มเปี่ยมบริบูรณ์ ทำให้เมื่อเห็นเทวทูตทั้ง 4 แล้วเกิดแรงบันดาลใจ ในการเสด็จออกผนวช

5.3 สาเหตุหลักของการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะที่น่าจะเป็นไปได้ คือ 1) การบำเพ็ญบารมีเพื่อเป็นพระพุทธเจ้าในอดีตชาติ 2) ต้องการแสวงหาหนทางพ้นทุกข์หลังจากเห็นเทวทูตทั้ง 4 3) การมองเห็นความไม่จีรังยั่งยืนในกามสุข และ 4) ค่านิยมการแสวงหาโมกษะในยุคพุทธกาล

1. การบำเพ็ญบารมีเพื่อเป็นพระพุทธเจ้าในอดีตชาติ

การบำเพ็ญบารมีเพื่อเป็นพระพุทธเจ้าจะต้องมีความตั้งใจเดิม ทำให้เกิดความตั้งใจอย่างแรงกล้าในปัจจุบัน หลังจากได้เห็น เทวทูตทั้ง 4 ทำให้เจ้าชายสิทธัตถะตั้งใจที่จะเสด็จออกมหาภิเนษกรรม

วัยของพระองค์เป็นวัยที่คนทั่วไปยังหมกมุ่นอยู่ในกามสุข ทรงตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง มิได้มีใครเป็นครูของพระองค์ และประกาศความเป็น “พุทธะ” ในสมัยพุทธกาล ประกาศคำสอนเรื่องทางสายกลางหรือมัชฌิมา ปฏิปทา ซึ่งแตกต่างจากคำสอนในสมัยนั้น ที่สอนเรื่องหนทางสุดโต่ง 2 สาย อีกทั้งเรื่องการไม่แบ่งชนชั้น วรรณะ ในหมู่สงฆ์ การสอนเรื่องศีล ให้ มนุษย์ไม่ฆ่าสัตว์เพื่อบูชาญ เป็นต้น นับเป็นความท้าทายอย่างใหญ่หลวงกับ นักบวชเจ้าลัทธิต่างๆ ที่มีอยู่มากมายในสมัยนั้น เรียกว่า เป็นการประกาศความเชื่อที่ขัดกับความเชื่อเดิมอย่างรุนแรง พระองค์สร้างบารมี ครบถ้วนบริบูรณ์ทั้ง 30 ทศ พระชาติที่เป็นพระเทวีย์ ใน เทวีย์ชาตค (ขุ.ชา. 28 /1-3/183) พระชาติแรกในทศชาติชาตค ก่อนที่จะมาตรัสรู้เป็นสมเด็จพะอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้านามว่า พระโคตม พระองค์ทรงบำเพ็ญเนกขัมมบารมี หมายถึงการออกบวชหรือออกจากกาม ชาตคนี้กล่าวถึงพระเทวีย์กุมาร ทำอุบายเพื่อไม่ต้องการครองราชย์ เพราะจะต้องทำบาปหลายประการเนื่องจาก พระเทวีย์เป็นผู้มีบุญจึงรำลึกชาติได้และทรง

ทราบว่าเป็นชาติก่อนได้เคยเป็นพระราชาครองเมืองและได้ตัดสินโทษผู้ร้ายอย่างเดียวกันนี้ พระองค์ได้เสวยราชสมบัติในกาลนั้น 20 ปีแล้ว ต้องหมกไหม้อยู่ในนรก 80000 ปี ได้รับความทุกข์ทรมานเป็นอันมาก พระเทมีย์ทรงมีความหวาดกลัวอย่างยิ่ง สร้างทำเป็นไข้อยู่เปลี่ยน พระราชาปรึกษากับพราหมณ์ที่ปรึกษาตกลงให้นำราชกุมารไปฝัง สารถิษฐ์บรรพการราชกุมารออกไปนอกวังเพื่อฝังพระเทมีย์ จากนั้นพระเทมีย์เปิดความลับว่าที่จริงต้องการออกผนวช ไม่ต้องการขึ้นครองราชย์ สารถิษฐ์เลื่อมใสขอบวชด้วย แต่ไปถูกลอยวายให้พระราชาทราบก่อน พระชนกพระชนนีและข้าราชการบริพารจึงพากันออกบวชตาม

2. ต้องการแสวงหาหนทางพ้นทุกข์ หลังจากเห็นเทวทูตทั้ง 4

ในพระไตรปิฎกเล่มที่ 33 ขุททกนิกาย อปทาน คัมภีร์พุทธวงศ์ซึ่งเป็นเรื่องราวของพระพุทธเจ้าในอดีต 24 พระองค์ และโคตมพุทธเจ้าหรือพระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบันว่ามีประวัติความเป็นมาอย่างไร พบว่า ทุกๆ พระองค์เห็นเทวทูตทั้ง 4 แล้วจึงเสด็จออกผนวช แสดงถึง การเห็นสิ่งที่เบียดเบียนทุกข์ทำให้ทุกข์ได้ในปัจจุบันว่า ต้องการแสวงหาหนทางหลุดพ้นจากทุกข์จึงเสด็จออกผนวช ผลจากการแสวงหาคำตอบนั้นพระพุทธเจ้าได้แสดงไว้ในธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ซึ่งเป็นพระสูตรบทแรกในพระพุทธศาสนา ในกัณฐกวิมานสูตร มีข้อความบันทึกไว้อย่างชัดเจนว่า เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกผนวชพร้อมกับนายฉันทะและม้ากัณฐกะเพื่อแสวงหาหนทางหลุดพ้นจากทุกข์ และไม่ว่าจะเสด็จออกผนวชด้วยพาหนะอะไร พระองค์ก็จะตรัสรู้ที่ใต้ต้นไม้อันต้นไม้นี้พระองค์ตรัสรู้จะเรียกว่า “ต้นโพธิ์” เหมือนกัน

3. การมองเห็นความไม่จีรังยั่งยืนในกามสุข

เจ้าชายสิทธัตถะต้องการออกจากกามในปัพพชาสูตร ในพระสูตรนี้แสดงให้เห็นว่าการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะเพราะต้องการออกจากกาม (ขุ.สุ.25/426/597) ที่พระอานนทยกความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าชายสิทธัตถะที่เพิ่งออกผนวช เสด็จเที่ยวบิณฑบาตอยู่ในพระนครราชคฤห์กับพระเจ้าพิมพิสาร แสดงถึง ความตั้งพระทัยอย่างแน่วแน่ของเจ้าชายสิทธัตถะในการเสด็จออกจากพระราชวังกรุงกบิลพัสดุ์ว่า ทรงมีเหตุผลส่วนตัวที่จะแสวงหาหนทางพ้นทุกข์ คือ ต้องการออกจากกามและไม่อาลัยอาวรณ์ในราชสมบัติ พระองค์ยอมกระทำการกริยา ตามค่านิยมที่มีในสมัยพุทธกาล เป็นการทรมานตนอย่างที่เราเรียกว่าหาบุคคลทำได้แบบนี้ยากยิ่งนัก เกือบสิ้นพระชนม์เลยทีเดียว หากพระองค์เสด็จออกจากกรุงกบิลพัสดุ์เพราะเรื่องอื่นๆ เมื่อพระองค์ทรงตรัสรู้แล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องเหน็ดเหนื่อยยากกับการสั่งสอนชาวโลกพุทธกิจ 45 พรรษา และพุทธกิจประจำวัน ที่พระพุทธเจ้าได้เมตตาสอนสรรพสัตว์ทั้งหลายเพื่อตั้งพระพุทธศาสนาในแผ่นดินที่มีความเชื่อที่แตกต่างออกไปจากที่พระองค์ทรงตรัสรู้นั้น

4. ค่านิยมการแสวงหาโมกษะในยุคพุทธกาล

พระพุทธประวัติ หลังจากเจ้าชายสิทธัตถะประสูติได้ 5 วัน พระเจ้าสุทโธทนะ เชิญพราหมณ์ผู้เชี่ยวชาญในไตรเวทย์ พราหมณ์ทั้ง 8 มาทำนาย ความเป็น “พระเจ้าจักรพรรดิ” หากเจ้าชายสิทธัตถะอยู่ครองเรือนและหากเสด็จออกผนวชก็จะเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแน่นอน แสดงว่าคนในยุคพุทธกาลมีค่านิยมที่ให้ความสำคัญในเรื่องการเป็น “นักบวช” จึงทำให้พราหมณ์กล้าที่จะทำนายลักษณะเจ้าชายองค์น้อยว่า หากครองราชสมบัติก็จะเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ หากเป็นนักบวชก็จะเป็นพระพุทธเจ้า เพราะเป้าหมายการบวชของชาวชมพูทวีปหรือชาวอินเดียโบราณ คือการแสวงหาโมกษะ หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด ได้กลับคืนสู่พระเจ้าสูงสุดคือจากอัมมัตถ์น้อยๆ กลับคืนสู่ปรมาตมัตถ์ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

เชื่อว่าปรมาตมกับพรหมันเป็นสิ่งเดียวกัน มีฐานะเป็นวิญญาณดั้งเดิมหรือความจริงสูงสุดของโลกและสรรพสิ่งในโลก เพราะ สรรพสิ่งมาจากปรมาตมหรือพรหมันเป็นศูนย์รวมแห่งวิญญาณทั้งปวง

สาเหตุหลักที่ไม่น่าจะเป็นไปได้ ที่จะเป็นสาเหตุของการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะ คือการเสด็จออกผนวชเนื่องจากแรงผลักดันทางการเมืองของสภาทศกัณฐ์ เรื่องการระงับความทะเลาะของหมู่พระญาติ มีปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกเล่มที่ 25 สุขวรรค ญาติกัลหุปสมนัตถุ พระผู้มีพระภาคตรัสพระคาถานี้แก่พระญาติฝ่ายศากยะและโกลิยะที่ทะเลาะกัน เพราะแย่งน้ำทำนาใน ขุททกนิยาย ปรมัตถโชติกา สุตตนิบาตอรรถกถา เรื่องราวของศึกชิงน้ำในแม่น้ำโรหิณะระหว่างกรุงกบิลพัสดุ์และกรุงเทวทหะ พระศาสดาเมื่อประทับอยู่ในแคว้นของชาวสากกะทรงปรารภหมู่พระญาติ เพื่อระงับความทะเลาะ จึงตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า “สุสุขํ วต” เป็นต้น. ความวิวาทเกิดเพราะแย่งน้ำในอรรถกถา (ขุ.ธ.อ. 2 /241-244) เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นหลังจากที่เจ้าชายสิทธัตถะออกผนวชและตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้วไม่ใช่ก่อนตรัสรู้ หนังสือชื่อ พระพุทธเจ้าและคำสอนของพระองค์ (the Buddha and his Dhamma) โดย ดร.บี. อาร์. อัมเบตการ์ (Dr.B. R. Ambedkar) เนื้อหาบางตอนได้เขียนว่าการที่สภาราชาวงศ์แห่งกบิลพัสดุ์มีมติจะทำสงคราม แต่เจ้าชายสิทธัตถะไม่เห็นด้วยและคัดค้านการทำสงคราม พระองค์ยังประกาศอย่างเด็ดเดี่ยวอีกว่า จะไม่เข้าร่วมรบในสงครามนี้ จนเป็นเหตุให้เกิดความไม่พอใจต่อสภาราชาวงศ์ และยังเป็นการทำผิดกฎของศากยสภาอีกด้วยเป็นแรงผลักดันให้พระองค์ต้องเสด็จออกจากกรุงกบิลพัสดุ์ (Dr.Bhimrao Ramji Ambedkar, 1891-1956)

การตีความหมายเรื่องการหลุดพ้นในพระพุทธศาสนาของ ดร.อัมเบตการ์ ถูกตีความหมายว่าเป็นหนทางที่จะกำจัดความอยุติธรรม และความไร้มนุษยธรรม ทำให้สังคมหลุดพ้นจากความทุกข์ เพื่อแก้ปัญหาของสังคม ทำให้เกิดจุดร่วมของชาวพุทธที่ทำงานเพื่อสังคม การตั้งมั่นในปณิธานแบบพระโพธิสัตว์ของมหายานที่จะคุ้มครองรักษาสรรพสัตว์ โดยเฉพาะชนชั้นจัณฑาลให้ได้รับสิทธิเสรีภาพทางสังคม ทำให้ไม่ได้รับการยอมรับจากปัญญาชนชาวพุทธในอินเดีย เพราะการปฏิเสธความเชื่อเรื่องกรรม การตรัสรู้ และอริยสัจ 4 ดร.อัมเบตการ์ สำเร็จการศึกษาปริญญาเอกทางเศรษฐศาสตร์ ปริญญาเอกทางรัฐศาสตร์ และเป็นเนติบัณฑิตอังกฤษ ได้รับปริญญาเอกกิตติมศักดิ์ทางด้านกฎหมายจากมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย จึงไม่แปลกที่งานเขียน ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมีอยู่เพียงเล่มเดียวคือ พระพุทธเจ้ากับคำสอนของพระองค์ (the Buddha and his Dhamma) จะเป็นงานที่น้อมเอียงไปทางแก้ไขปัญหาของสังคม เป็นความรู้สึคนึกคิดส่วนตัว ไม่ใช่ฐานะนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา แต่ในฐานะนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนที่สมควรยกย่องสรรเสริญ การประพันธ์หนังสือ “พระพุทธเจ้ากับคำสอนของพระองค์” จึงมีแนวโน้มแสดงทัศนะการเสด็จออกผนวชของพระพุทธเจ้าเป็นแบบนักการเมืองที่ต้องการการจัดการแบ่งชนชั้นวรรณะแก้ไขปัญหาสังคม (Christopher S. Queen, 1966:47)

บันทึกหลักฐานในพระไตรปิฎกและอรรถกถา เหตุการณ์ “ศึกชิงน้ำ” เกิดขึ้นหลังจากที่เจ้าชายสิทธัตถะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ในพรรษาที่ 5 เท่ากับเป็นเหตุการณ์ที่เกิดต่างช่วงเวลากัน จึงเป็นเรื่องที่ไม่น่าจะเป็นไปได้ว่า การเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะจะมีสาเหตุจากแรงผลักดันทางการเมือง ศาสตราจารย์พิเศษเสฐียรพงษ์ วรรณปก ราชบัณฑิต เขียนหนังสือ “บางแง่มุมเกี่ยวกับพระพุทธองค์” โดยรวบรวมบทความที่เขียนในคอลัมน์ “ธรรมได้ธรรมาสน์ พระสูตร

น่าสนใจ" ในหนังสือพิมพ์ข่าวสด รายวัน ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2541 มีข้อความบางตอนกล่าวไว้ว่า เจ้าชายสิทธัตถะไม่ได้เสด็จหนี ออกบวช ในเวลากลางคืนนั้น ได้หลักฐานมาจากแหล่งข้อมูลคือ หนังสือเรื่อง “พระพุทธเจ้าและคำสอนของพระองค์”(the Buddha and his Dhamma) โดย ดร.บี.อาร์.อัมเบดการ์ (Dr.B. R. Ambedkar) หนังสือชื่อ พุทธประวัติมหายาน (พุทธประวัติฉบับค้นพบใหม่) โดยศาสตราจารย์พิเศษ เสฐียร พันธรั้งสี หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือเรียบเรียงมาจากหนังสือหลายเล่ม มีทั้งภาษาอังกฤษภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่น แสดงทัศนะเรื่องการแพ้โหวต เรื่องศึกชิงน้ำของเจ้าชายสิทธัตถะ โดยมีแหล่งข้อมูลสำคัญ คือ The Buddha and his Dhamma เป็นหนังสือที่นิพนธ์โดย ดร.อัมเบดการ์ (Dr. Ambedkar) เช่นเดียวกัน

เจ้าชายสิทธัตถะน่าจะเสด็จออกผนวชช่วงเวลากลางคืน มีหลักฐานที่สนับสนุนปรากฏอยู่ทั้งหมด 4 ประการ คือ

1. จากการวิเคราะห์ 8 พระสูตร ในพระไตรปิฎก พระสูตรที่มี “ข้อความสำคัญ” ที่เกี่ยวข้องกับการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะ ดังนี้ 1. ปาสราสิสูตร 2. โสณทัณตสูตร 3. ภูมทัตตสูตร 4. มหาสังกตสูตร 5. โพธิราชกุมารสูตร 6. จังกิสูตร 7. สังคารวสูตร 8. สารีปุตตสูตรตนิทเทส

ข้อความสำคัญ ที่ว่า “ในกาลต่อมา เรายังหนุ่มแน่น แข็งแรง มีเกศาดำสนิทอยู่ในปฐมวัย เมื่อพระราชมารดา และพระราชบิดาไม่ทรงปรารถนาจะให้ผนวช มีพระพักตร์นองด้วยน้ำพระเนตรทรงกันแสงอยู่ จึงโกนผมและผนวช นุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์ ออกจากวังผนวชเป็นบรรพชิต” (ที.สี. 9 /332 /128) เป็นข้อความเดียวกัน (stocked phrase) เล่าเรื่องความยิ่งใหญ่ ก่อนการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะว่าทรงเป็นชายหนุ่ม วรรณะกษัตริย์ สละราชสมบัติ สละราชบัลลังก์ สละทุกสิ่ง เพื่อค้นหาหนทางพ้นทุกข์ จนกระทั่งได้ตรัสรู้ เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในปาสราสิสูตร บันทึกไว้ว่า พระพุทธเจ้าเป็นผู้เล่าเรื่อง แต่ในพระสูตรอื่นๆ ผู้พูดไม่ใช่พระพุทธเจ้า พระองค์ดำริที่จะแสวงหาหนทางพระนิพพานตั้งแต่เยาว์วัย ทรงเสด็จออกผนวชตั้งแต่วัยหนุ่ม โดยที่พระบิดา พระมารดาไม่เห็นด้วยการผนวชจึงทรงกันแสง อาจจะกันแสงซึ่งหน้าหรือกันแสงภายหลังการเสด็จออกผนวชก็ได้ แสดงว่าทั้งพระบิดา และพระมารดาทราบเรื่องความต้องการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะอยู่แล้ว แต่ทั้งสองพระองค์ก็ไม่ทราบว่าจะเสด็จออกผนวชในเวลาใด (เสฐียร พันธรั้งสี, 2554:6)

2. จากหลักฐานชั้นปฐมภูมิที่ปรากฏอยู่ใน กัณฐกวิมานสูตร

ตารางแสดงพระไตรปิฎกบาลี สยามรัฐ เทียบกับ พระไตรปิฎก ภาษาไทยฉบับมหาจุฬาฯ

พระไตรปิฎก ฉบับสยามรัฐ (ภาษาบาลี) เล่มที่ 26 ข้อที่ 81 หน้า 136	พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาฯ เล่มที่ 26 ขุททกนิกาย วิมาน-เปตวัตถุ เถร-เถรีคาถา ข้อที่ 1184 – 1189 หน้า 148
โส เทวปุตโต อุตตมโน โมคคัลลานะ ปุณฺณโก ... เป ... ยสส กมมสลิท ผล อห กปิลวตฺถุสมี สากิ ยาน ปุรุตตม สุตฺโตทสส ปุตตสส กณฺธโก สหโ อหุ ยทา โส อพฺพมรตตาย สมโพธาย อภินิขมิ โส ม มุทุทิ ปาณิทิ ตมพนเขทิ จ สญฺธิ อาโกญฺญิตวาน	เทพบุตรนั้นคือที่พระมหาโมคคัลลานเถระถาม จึงตอบปัญหาผลกรรมไปตามที่พระเถระถามว่า ข้าพเจ้าคือ พญาม้ากัณฐกะ เป็นสหชาติหนึ่ง กับ พระราชโอรสของ พระเจ้าสุทโธทนะ... เพื่อพระ โพธิญาณในเวลาเที่ยงคืน พระองค์ทรงใช้ผ้าพระ

วท สมมาติมพริ วิ โอห โลก ตารยิสส ปตโต สมโพธิมุตตม	หัตถ์ที่อ่อนนุ่ม ... เราบรรลุประสัณนิสาสัมโพธิญาณอันสูงสุดแล้ว จักช่วยสัตว์โลกให้ข้ามโอฆสงสาร
---	---

กัณฐกวิมานสูตร พบคำว่า “อหิมุตตม” มีความหมายว่า “เที่ยงคั่น”

ในกัณฐกวิมานสูตรและอรรถกถา มีเนื้อหาที่พระโมคคัลลานะได้ขึ้นไปบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์พบกับกัณฐกเทพบุตร อดีตชาติ คือ ม้ากัณฐกะ เป็นผู้นำพาพระองค์เสด็จออกจากวังกรุงกบิลพัสดุ์โดยลำพัง พร้อมกับนายฉันทะ เสด็จออกประตู่วังกรุงกบิลพัสดุ์เวลาเที่ยงคั่น

3. ค้นคว้าจากหลักฐานชั้นทุติยภูมิคือ อรรถกถาขุททกนิกายและอรรถกถากัณฐกวิมาน

ตารางที่แสดงเปรียบเทียบระหว่างอรรถกถา ฉบับมหาจุฬาฯ และ อรรถกถาฉบับมหาจุฬาฯ

อรรถกถาขุททกนิกาย อปทาน ภาค 1 ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2559 อภิธานนิทานกถา หน้า 108-109	อรรถกถากัณฐกวิมาน ในพระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2534 เล่มที่ 48 หน้า 612
พระโพธิสัตว์เสด็จลงจากพื้นปราสาทอย่างนี้แล้ว เสด็จไปใกล้ม้า ตรัสอย่างนี้ว่า “ม้ากัณฐกะเอ๋ยวันนี้ เจ้าจงพาเราข้ามฝั่งสักคั่นเถิด เราอาศัยเจ้าได้เป็นพระพุทธรเจ้า แล้วจักยังโลกและเทวโลกให้ข้ามฝั่งได้” ลำดับนั้นพระโพธิสัตว์ก็กระโดดขึ้นหลังม้ากัณฐกะ... พระองค์เสด็จประทับอยู่กลางหลังม้าตัวประเสริฐ ให้นายฉันทะจับหางม้า เสด็จถึงใกล้ประตูใหญ่ตอน เที่ยงคั่น	ข้าพเจ้าคือกัณฐกอัครราช สหชาติของพระโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะในกรุงกบิลพัสดุ์ ราชธานีของกษัตริย์แคว้นศากยะ ครั้นใดพระราชโอรสเสด็จออกมหาภิเนษกรรมเพื่อโพธิญาณตอน เที่ยงคั่น ... เราบรรลุประสัณนิสาอันอุดมแล้วจักยังโลกให้ข้ามโอฆสงสาร ... นำพระมหาบุรุษไปถึงแคว้นของกษัตริย์เหล่าอื่นเมื่อพระอาทิตย์ขึ้น

4. มีหลักฐานในคัมภีร์บางส่วนระบุชัดเจนว่าเป็นช่วงเวลากลางคืน ส่วนหลักฐานที่ชี้ชัดว่าออกผนวชช่วงเวลากลางวันนั้นไม่ปรากฏ จึงอาจกล่าวได้ว่า นอกจากหลักฐานที่ชี้ชัดว่าออกผนวชในเวลากลางคืนแล้ว นอกนั้นไม่สามารถระบุเวลาได้

จากการรวบรวมศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์ ของ 18 นิกาย กล่าวถึง “การออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะ” ที่ปรากฏใน MORI, Shoji et al., *A Study of the Biography of Sakyamuni Based on the Early Buddhist Scriptural Sources Part 3 Documentary Sources II (source material 3) Sources by Topics of the Buddha's Biographies and Related Documents*, (Tokyo: the Chuo Academic Research Institute, 2000), p.66-68 แสดงให้เห็นว่าจาก 33 คัมภีร์ที่กล่าวถึงเหตุการณ์นี้ ไม่มีหลักฐานที่ระบุชี้ชัดถึงการออกผนวช “ในเวลากลางวัน” แม้แต่คัมภีร์เดียว แต่ในทางกลับกัน มีหลักฐานที่ระบุชี้ชัดถึงการออกผนวช “ในเวลากลางคืน” อยู่ถึง 11 คัมภีร์ กล่าวคือ คัมภีร์ยุคต้น 2 คัมภีร์ มีพระวินัยปิฎกของ “มหีสาสกะ” (Wu fen lü 五分律; T22 p.102a) และ “มูลสารวาสติวาท” (Ken pen yu pu lü 根本有部律; T23 p.911a) นอกเหนือจากนี้อีก 9 คัมภีร์ เป็นคัมภีร์ชั้นหลังที่รวบรวมเหตุการณ์พุทธประวัติไว้ มี “นิทานกถาในอรรถกถาชาดก”

(Niddānakathā; Ja I p.61) “ลลิตวิสตระ” (Lalita Vistara; LV p.210) “พุทธจริต”(Buddhacarita; BC 05-66) เป็นต้น (ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับยุคของคัมภีร์ได้ที่ พระมหาพงศ์ศักดิ์ ฐานิโย, “การวิจัยเชิงคัมภีร์ กรณีศึกษารัมมจักกัปปวัตนสูตร”, ธรรมธารา วารสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา, ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2559): หน้า 7-10.

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 การบวชในยุคพุทธกาล จากคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่าในยุคพุทธกาล นักบวชเป็นผู้มีอิทธิพลมากได้รับการยกย่องว่าเป็นคลังแห่งความรู้และประสบการณ์ ชาวชมพูทวีปมีการตื่นตัวกันมากในการแสวงหาหนทางไปสู่โมกษะ คือเข้าสู่ความสุขอันเป็นนิรันดร์ มีนักบวชหลายประเภท เชื่อว่าการทรมานตนหรืออัตถกิลมณียุค คือวิธีเผากิเลสเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมาย เจ้าชายสิทธัตถะก็ได้ทดลองมาแล้ว ได้ข้อสรุปว่าไม่ใช่หนทางที่ถูกต้อง จึงกลับมาเสวยพระกระยาหาร บำเพ็ญเพียรจนกระทั่งตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว เป็นการตรัสรู้ชอบโดยพระองค์เอง ไม่มีใครเป็นครูของพระองค์ ทรงประกาศทางสายกลางหรือมัชฌิมา ปฏิปทา ทรงแสดงอริยสัจ 4 และมรรคมรรค 8 กฎแห่งกรรม กฎไตรลักษณ์ เป็นต้น

6.2 ทักสนะว่าด้วย สาเหตุการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะ จากการตีความและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท วิเคราะห์จาก “ข้อความสำคัญ” ที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก มัชฌิมนิกาย ทำให้นักวิชาการตีความว่า เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกผนวชต่อหน้า พระมารดา พระบิดาซึ่งกำลังกันแสงหรือร้องไห้อยู่ น่าจะมีสาเหตุบางอย่างที่ผลักดันให้เจ้าชายสิทธัตถะต้องเนรเทศตนเองออกจากกรุงกบิลพัสดุ์ ตอนกลางวัน ไม่จำเป็นต้องหนีออกไปตอนกลางคืน แต่จากหลักฐานคัมภีร์หลังพุทธปรินิพพานยุคต้นๆ ชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิ ไม่มีคำที่มีความหมายว่า “กลางวัน” เลย มีแต่คำว่า “กลางคืน” และ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา 10 ท่าน พบว่า 9 ท่าน ให้ความเห็นว่าบารมีจากการบำเพ็ญเพื่อเป็นพระพุทธเจ้าในอดีตชาติและการเห็นทิวทัศน์ทั้ง 4 ทำให้เกิดแรงบันดาลใจ ต้องการเสด็จออกผนวช

6.3 วิเคราะห์สาเหตุการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะ ได้ข้อสรุปสาเหตุที่น่าเป็นไปได้ของการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะ มี 4 ประการ คือ การบำเพ็ญบารมีเพื่อเป็นพระพุทธเจ้าในอดีตชาติ ต้องการแสวงหาหนทางพ้นทุกข์ หลังจากเห็นทิวทัศน์ทั้ง 4 การมองเห็นความไม่จริงยั่งยืนในความสุขและค่านิยมการแสวงหาโมกษะในยุคพุทธกาล หลักฐานในพระไตรปิฎก อรรถกถา และคัมภีร์ยุคต้น (18 นิกาย) ไม่ปรากฏคำที่มีความหมายว่า “กลางวัน” เลย มีแต่คำว่า “กลางคืน” หรือ “อุทฺตมรตตาย” เท่านั้น ดังนั้นประเด็นเรื่องช่วงเวลาการเสด็จออกผนวช จากหลักฐานที่ปรากฏ เจ้าชายสิทธัตถะน่าจะเสด็จออกผนวชช่วงเวลากลางคืน เหตุการณ์ “ศึกชิงน้ำ” เป็นเหตุการณ์ที่เกิดในช่วงที่พระพุทธองค์ทรงตรัสรู้แล้ว ภายหลังการเสด็จออกผนวชแล้ว 11 ปี (พรรษาที่ 5 รวมกับช่วงเวลา 6 ปี ที่แสวงหาหนทางพระนิพพาน) ทักสนะที่เกี่ยวกับแรงผลักดันจากการเมือง มีแนวคิดหลักมาจากหนังสือเล่มเดียวกันที่เขียนขึ้นในภายหลัง ประมาณ พ.ศ. 2499 คือ หนังสือชื่อ “พระพุทธเจ้าและคำสอนของพระองค์” (The Buddha and his Dhamma) นิพนธ์ของ ดร. บี.อาร์. อัมเบดีการ์ (Dr.B. R. Ambedkar) แนวการเขียนแบบจินตนาการ จำลองเหตุการณ์ มีการพูดโต้ตอบระหว่างกัน อธิบายสิ่งที่นักประวัติศาสตร์

เข้าใจ การเรียบเรียงและการตีความหมายจึงขึ้นอยู่กับดุลพินิจของแต่ละบุคคล ไม่สามารถจะบอกว่าถูกหรือผิดได้ สาเหตุที่ไม่น่าจะเป็นไปได้ หรืออาจเป็นเพียงสาเหตุรองคือสาเหตุของแรงผลักดันทางการเมืองจากเรื่อง “ศึกชิงน้ำ”

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

เสนอให้นักวิชาการ ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง กับแบบเรียน ตำรา หนังสืออ่านทั่วไป น่าจะร่วมกันอภิปราย พิจารณาให้ข้อสรุปว่า สมควรจะให้เรื่องใด ทำการตีพิมพ์ แพร่หลายออกไป เรื่องใดที่วิเคราะห์แล้วมีหลักฐานปรากฏอยู่ ก็ควรให้เป็นไปตามนั้น เพื่อเยาวชนรุ่นหลัง จะได้เรียนวิชาพุทธประวัติอย่างมีความสุข และเป็นไปในทิศทางที่ตรงกับหลักฐานที่ปรากฏอยู่

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการศึกษาวิเคราะห์สาเหตุการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะที่ปรากฏหลักฐานในคัมภีร์พระพุทธานามายาน
- 2) ควรมีการศึกษาแรงจูงใจการบวชของกุลบุตรในสังคมไทยและ
- 3) ควรมีการศึกษาแรงจูงใจในการบวชเป็นภิกษุในประเทศไทยของชาวตะวันตก

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2556). *อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2525). *พระไตรปิฎกบาลี ฉบับสยามรัฐ เติปฏิทิน 2525*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- จำนงค์ ทองประเสริฐ. (2547). *แผนการกู้อิสรภาพของเจ้าชายสิทธัตถะ*. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- พระพรหมโมลี (วิลาศ ญาณวโร). (2506). *ศาสตร์ว่าด้วยการเป็นพระพุทธเจ้า (มุนีนารถ ที่ปณี)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สารมวลชน.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2554). *พุทธประวัติเล่ม 1*. พิมพ์ครั้งที่ 55. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2560). เจ้าชายสิทธัตถะ มีได้นี้ออกบวชกลางคืนกับนายฉันทะ หากออกบวชกลางวัน ต่อหน้าพระราชบิดาและพระราชมารดา. *มติชน [ออนไลน์]*, http://www.mati-chon.co.th/news_detail.php?newsid=1317203606 [1 มกราคม 2560].
- สัมภาษณ์ พระมหาพงศ์ศักดิ์ ฐานิโย, ดร. (2561). ผอ.ศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI, 5 มกราคม 2561.
- B.R. Ambedkar. (1957). *From Birth to Parivraja, The Buddha and His Dhamma*. Bombay: Siddharth College Publication.
- Christopher S. Queen. (1966). *Dr. Ambedkar and the Hermeneutics of Buddhist Liberation, Engaged Buddhism : Buddhist Liberation Movements in Asia*. Christopher S. Queen and Sallie B King (ed). Newyork : State University of new York press.